

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 10 (1081) хемис 8-март, 2018-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Ахцегърин машгъур гъамамар. Накъ ва къе

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ахцегъар Дагъустанда лап чехи ва къадим хуъерийкай сад. Виликрай лезги цивилизацийн меркез тир ам машгъур завай, адахъ галаз алакъалу шейэр, крап, месэлэяр - яржар пара ава. Абуруйкай къилинди дармандин кудай ятарин гъамамар я. Абур себеб яз, иният датана мугъман ква. Надир гъамамрин къумекдалди инсанрин сагъламвал миякъемардай туризмдин бизнес кардик кутаз жеда. И кар патал ина гъам тъбии ва тариҳдинни этнокультурадин надир шартар ава.

Гүргүт ва са жерге маса химэлементар квай кудай ятарикай гъатта дегъ заманайрилай иныхъ чи ата-бубайриз хабар тир ва абуру алакъдайвал менфят-лезетни худозавай. Къейдзавайвал, сифтедай абурун лишан-тасирдикай инсанриз гуя вагьши гъайванри малумарна: чими ятаринни къарарин уьяненра абур яргъалди ацуқьдай. Зайиф гъайванар аныай сагъ, дирахъбана хъфидай. И кар акур чкадин жемятдини ятар-къарар чпин хамуналди ахтармишна. Нетижка гүзет тавур хъгин хъсанди хъана. Сифтедай къвал-кума алачиз, ахпа алачухар яна ишлемишна. Инсанрин рикл алай чкадиз элкъвеи анив мад гъайванриз эхгечдай мумкинвал амуънча.

Гуъртунлай VI асирда и чкадикай Кавказдин Албаниядин тайифаяр пацук кутур чапхунчи сасанидрин персеризни хабар хъана. Дербентдин Нарын-къала эзигай Ануширванан эмирдалди адан тахай стхя (бязи чешмейра - хтул) Шагъбаниди персерин агъалийрикай 60 хизан ва 300 аскер галаз Туризид (Ахцагъ) атана, Келез хивел “Къванцин хвех” тъвар

алай куъгъне чкадал “Шагъбани” къеле ва Аллан (Ахты-чай) ватцун дереда, Тури шегъердикай 5 километрдин яргъа чими ятарин чешмейрални гъамамрин сифте бинеяр эцигна. Къванцикай чарх алаз чпин къайдада түкъурнавай ва экв аватун, пар акъатун патал къава дакъар авай гъамамар ишлемишунайни чкадин жемятдал харж веъена. И кардикай чаз 1839-йисуз Самурдин отрядда къуллугъай урус офицер А.Ф.Десимонан макъала себеб яз, квахъай “Ахцегъ наме” ткбайдай агақънавай са къусунай малум жезва.

1939-йисуз урус пачагъ II Николаян буйргъудалди и ятарин химбаккъурлушдин менфягътувал ахтармишна. Анал Ахцегъ къеледин гарнизондин къушунри чу-хунагар авун патал, чарх алай куъгъне архитектурадин къайда хуналди, “Аскеррин”, “Офицеррин”, “Генералдин” ва чкадин жемят патал “Умуми”, “Итимирин”, “Дишехълийрин” тъварар алаз гъамамрин махсус дарматар эцигна. Гъа члавуз кардик кутур гъамамри, гъа тъварар алаз, гилани жемятдиз къуллугъзва. Дугъри я, гүргүт ва къелер квай кудай ци, са къван-целай гъеъри, эцигурин амай вири материалар фад хараплизавайвилля гъамамри мукъвал-мукъвал ремонту авун истемишава. Октябрдин инкъилабдин вакъиляр себеб яз, Ахцегъай урус къушунар хъфейдалай гуътъуниз са къадар вахтунда гъамамар чкадин варлу ксарин гъиле гъатна. Советрин девирда абур хъсандиз түкъур хъувуна, районэгълийринни мугъманрин къуллугъда эцигна.

Къейд ийин, гъа девиррилай иныхъ Ахцегърин гъамамрин ятар алимрни пешекарри (гъар жуъре девирра Н.Г.Ушинскийди, Г.В.Абиха, Р.Н.Ростовцева, А.В.Дробыша, Н.И.Анисимова, А.Александрова, В.Ге-

цеуди, А.Магъмудова, А.В.Вагъабова, М.С.Бажаева, А.М.Асаева...) са шумудра ахтармишна, дарманилин ерияр лап хъсанбур тирди тестикъарнава. Малум тирвал, анжак са вини гъамамрал (са тимил агъа патал “Жения” тъвар алай гъамамрин чкани ала) 1700 метрдин дериндай акъатзавай кудай ва чими ятарин (чимивал 26-67 градус) 8 чешме ала. Абуруйкай виридалайни кудайти тир 1-чешмедин “Аскеррин” гъамамдин яд (сүткада 64 агъзур литр), химкъурлушдал гъалтайла, гидросульфатно-хлоридно-гидрокарбонатно-натрийдин ва къезилдаказ са жерге маса минераларни сероводород квайбурук акатазва. Кудайбурун арада къай цин пуд чешмени ава. Сагъламвал миякъемарунилай алава, абур хъунизни ерилубур я. И жигъетдай абур пътта тъвар-ван авай Ес-сентукидин, Пятигорскдин курортин дарман ятариш за къенепатан азарар сагъар хъийидай “Боржоми”, “Машук”, “Нарзан” ятарин ерийриз барабар я. Абуру риклин, куплдин, хамунин, хуквидинни ратарин, чулаув лекъин, нервийрин ва маса азарар сагъар хъийизва. И кардиз, гъелбетда, чкадин надир тъбиатдин къулай шартарини хъсандиз тъсиrizава. Гъавиляй ахцегъийри дарман квай ятарин и гъамамрихъ галаз гъахълудаказ чпин хушбахт гележек алакъалу ийизва.

Гъамамрилай агъа патал, Ахцегъ ватцун чапла къерехдив, Жения тъвар алай (мана асиррин деринра ава, малум туш) гүзел пълп! гва. Минералралди девлетлу чими ятарин чешмейр-гъамамар ва дарман къаар авай инаг эхиримжи ийсара агъвал квай бязи ксарин рикл алай чкадиз элкъвенва...

▶ 3

Ифами
дишегълияр!
Квезд 8-Март мубаракфай!

Нумрадай къела:

дишегъли ва баҳт

Гележеддин бине

Суварин виллик чун гуъзел, милайим, такабурлу таватрихъ, жуъреба-жуъре яшарин ва кеспийрин иесийрихъ галаз гуърьумшиш хъана ва абуруз гъа сад хътиин суалар гана. Жавабар паро мемлеблубур, ажайибубур, фикир желбайдубур, камаллубур, жеъзил неслири чешне къачудайдубур хъана лагъайтла, зун ягъалмиш жедач.

▶ 4-5

Хуърун майишат

Чубандин хва - министр

Ингъе гатфар алуқнава. Гъам лежбердин, гъам узъумчидин, чубандинни бустанчидин, гъакл хуърун майишатдин министрдин къеалахар гуъзел гатфаришт башламиш жезва. Гатфариз дидебиз хвойи Керимхан Абасован фикирар, кратни гъа гатфар хътиинбур я.

▶ 8

Яшайиш

“Суърсетрин женгер”

Гуърчэг чарара, къватира, банкайра ава лагъана, тукъенрайни базаррай акатай вуч хвайитлани къацуна, аялриз гун жува-жува зест авун яз гъисабна кланзава. Къурледи, “суърсетрин дяведай” саламатдиз экъечдай рекъер жуван Ватанда аявайди рикелай алууд тийин...

▶ 10

Яшайиш

Вахтунилай вилик пенсия низ гузва?

Эхиримжи вахтара законар чир тахъун себеб яз, авай ихтияррикай, хейлин къезипилерикай маъгрум жезвай дуьшушар кими туш... Хейлин ксари вахтунилай вилик ва я гзаф тисара къеалах авунай пенсия низ ва гъикл гуззвайди я лугъуз хабар къазава.

▶ 10

Хабарар

Татарстандин лайихлу духтур

Халкъдивай дамах ииз жедай лезгиррикай сад алай вахтунда Къазан шегъердин медицинадин “Алан Клиник” централда къеалахзавай тъвар-ван авай колопротолог, Россиядин колопротологин ассоциациядин член, Татарстан Республикадин лайихлу духтур Тажидин Азимович Гъамидов я.

▶ 12

ЛЕЗГИ ХУЪРЕР

Рухунар

Хуърел гъардаз вичин тухумдин тъвар эцигиз клан хъана ва гзаф гъужетар, рахунар арадал атана. Патавай физвай са мугъмандиз и агъвалат акуна ва ада хуърел Рахунар тъвар эциг лагъана меслят къалурна.

▶ 15

Тебрик

ГҮЛЬМЕТЛУ ДИШЕГЛИЯР!

Виридуниядин дишеглийрин йикъялъ галаз алакъалу яз риклин сидкыдай тир тебрикар къабула!
И сувар чна чи бадеяр, дидеяр, вахар, папар ва рушар газа клан хүнин къетен гэвс аваз къейдзава.
Дуньядал виридалайни масанбурухъ авай играммивилин Чехи къуват элкъвена чи риклериз мадни еке мульгүйбат газ хквэза.

Квехъ кыл акъят тийир хътин сир ава - къульнерал къвалин къайгъуярни алаз, пешедин рекъяйни, общественный къвалахра агалкунар къазанишиизни агалкъава. Га күнене къанивиледи ва зерифвиледи аяларни Чехи ийизва, хизандин къулни хувзва ва гъакч чун, итимар, Чехи крат авунални руягъламишиизва.
Чаз квехъ, гъльметлу дишеглияр, сагъламвал, хшибахтувал, яргъал ийсара цийи къуватар ва къасунал къевивал хънин къланза.

Дагъустан Республикадн Кылин везифаяр вахтуналди тамамарзаний

В.ВАСИЛЬЕВ.

Дагъустандиз мутъман хъана

6-мартдиз Россиядин Федерациидин здравоохраненидин министр Вероника Скворцова Дагъустан Республикадн къвалахдин рекъяй мугъманвилиз атана.

Дагъустандин Кылин везифаяр вахтуналди тамамарзаний Владимир Васильев ва Вероника Скворцова медицинадин алай аямдин идарайрикай сад тир Республикадн перинатальный "Диде Патимат" централда хъана. Ина абур РД-дин здравоохраненидин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзаний Танка Ибрагимов ва медицинадин идарадин реферьер Низам Османови галаз перинатальный централда хъана да мумкинвал таъминарна. Ийсал къведалди яшда авай аялар хънал гъалтайла, шад Дагъустан хъсанбурун жергеда авай. 2015-ийсав гекъигайла, 2017-ийсуз таза аялар къиниз талуукъ рекъемар 20% тымилариз алакъана. Аял хазай дидеяр къинин дуьшүшшар къве сефердэ тымил хъана.

Перинатальный центр аялар хазай дидеяр патал чи региондин Чехи метлеб авай идара я. Ина акушерство-дин, гинекологиядин, неонатологиядин ва таза аялар операция авуунин хилерайни виниз тир дережадин, вири технологийрикай менфят къачунади медицинадин къумек агалкъарава.

"Диде Патимат" перинатальный центр Кеферпатаан Кавказда виридалайни зурба централдикай сад я, ина 150 кас патал чкайр ава. Ийса лагъайла, 8 азъзурдалай виниз дишеглияр къабулиз жезва.

"Лезги газетдэй" РД-дин Кылин ва

Гъкуматдин Администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайвал, мутъманар Дагъустандин медицинадин маса идарайризни фена. Икл, Республикадн аялрин ва чехибурун клинический азарханайра диагностикадин ва сагъарунин рекъяй виниз тир технологийрикай менфят къачунин асуул метлеб аваз вилик фини фикир желбазва.

Күникиди хәйи хирерин (ожоговый) лап вижевай центр, са күснис тариф тавуна, завай лугъуз жеда хъни, ада гъам чехибурун гъамни аялар патал къвалахзана. Ам, күникиди хәйи хирер сагъарунал гъалтайла, улькведин виридалайни хъсан б централдик атазана. Гъам Къиблепатан ва гъамни Кеферпатаан Кавказдин федеральный округра кылин центр яз, адавай вичин хивез везифаяр къачуз жезва. Идалайни гъейри, и центрада къвалахзавай вини дережадин пешекаррих чи арадал гъанвай (авторвилли) къайдаяр ава, яйы гысадай яз бедендин 60-70% кайла, арадал къөвзевай лап агуур гъалар сагъаруниз талуукъ язни. Ина, дугъирданни, вилик жергейрин технологияр кардик ква", - къейдна Вероника Скворцовади. Ада мадни вичиз амай подразделений-риз-травматологиядин, ортопедиядин хилериз талуукъ тир, дамаррин Региональный централдиз-фидай мумкинвални хайида лагъана. Здравоохраненидин министрводин кыл дявеирин ветеранрин госпиталдикай къилди рахана. "И госпиталди заа лап хъсан таъсирина. Сифте нубатда, ина къвалахзавай дүхтүрри-илимрин кандидатри, чи пих хъсан гележегавай, азарлуйрив риклин сидкыдай эгечэзвай жэгъил пешекарри", - къейдна ада.

стводин СМИ-рин къвалахдин менфятуул хажна къланзавайдакай лагъана.

Гурундыл гъакч республикадн информациядинн күлтуралдин централдин къвалахдихъ галаз алакъалу месэлайризни килигна. РД-дин Гъкуматдин Председателдиз министр-водин интернет-проектар къалурна.

- "Күн къенкъе авай десте я, гъик хъни, информациядин месэлайрал машгүүл жезва, абур къенин юкъуз виридалайни къиметлу ва багъа ресурс я. Массовый информациидин ва коммуникацийрин хиле тухувдай государство-дин политикадин гъакындай анжакх күн министрводи жаваб гун лазим я. Им кылин везифани я. Газа къадар агалайриз таъсирзай СМИ-рин вири журайринг изданийрих галаз күнене къвалахун лазим я. Чна сетрин информациядикай менфят къачузтай вири абурухъ ихтибарзай 90 процент агалайрихъ галаз гъи жуьреда къвалахдатла, гъадакай фикир авун ва тайин серенжемарни къабулун гөрөк я. Инсанри социальный сетриз ихтибарзай. Икл яланы, государство-дин СМИ-рин къуллугъчайри гъа жууре-дин къвалахдиз лап тымил фикир гузва", - къейдна Премьер-министрди.

Министрди къейд авурвал, республикадн информациидин хilen лап важибул паярик милли Чаларал аялзатай газетар аялзана, гъик лагъайла, абуру милли күлтурала, адетар хънин ва вилик тухунин карда еке рөрөл къульгъазва. Ада мадни лагъайвали, печатдин вири изданийрикай электронный къуллуждани ва гъакч сетрин сегментдани къвалахзана. Санлай къачурла, къенин ийкъалди республикадн агалайриз 90 процентди сетрин информациидикай менфят къачузва. Государство-дин печатдин изданийрикай - анжак 38 процентди.

И месэлдиз талуукъ яз А.Здунова министрводин руководителрин фикир чипин кардал газа къадардин мүштэрийрин фикир желбазай хусус СМИ-ра государство-дин политика гэгээншардай рекъер ишлемишунал желбна ва гъа са вахтунда информациядин майданар гэгээншарунин карда государ-

РД-дин Кылин ва Гъкуматдин Администрациядин пресс-къуллугъ

Президентдин чар къелайла Къуватдиз икрамзавай дүньядада

Ш.ШИХМУРАДОВ

Америкадин президент Р.Рейгана "Советрин Союз хъилен империя я" гафар герен-герен тикрардай. Горбачевизни Ельцинас ва абурун газа гылибанриз, хайнриз агафарийкай хүш къөвзай - чуккурна тұна газа халъарин умуми къвал - сад тир къудраттул держава. Советрин Союз вири дүньядада ислеявилин даях тир, ада садални веъенач, гена вири дүньядына фашизмдин төгъельдикай хвена.

"Хъилен империя" гъакъындағы гъим ятла, США-ди тухувдай ягысуз, гъяясуз, ақылтай къизмиш, угъраш политикади ачукдаказ къалурзана: чи улькве элкъвена НАТО-дин базайрин юкъва тун, гынлиз хъайлиттәни, вичин къаяцай, ивидай рчанвай тиши сухун, аслу түшри политика тухувдай гыл са, гага маса ульквела дявеирик кыл кутун, къенепатан краик къаришиш хъун, "демократия" лугъудайди илиттун, "рангунин революция", террористрин klepetlap тешкилүн, террористрин тешкиларатин терефтал хүн ва абур яракъламишун, Россия, Иран хъттар зурба государство-рил "санкцияр" илиттун - ихътин эдеб-суз кратарин сияя мадни кълан давамариз жеда.

И икъара "Россия-24" канадай гайи са передачадиз күн килигнатла, тапарар, гъар жуьредин къундармаяр, Россия тақланашиб алархун САД-ди государстводин дережадин политикади элкъуна. Икл, къейдздавай хъи, са жуьрединни лув гудай тарелкяяр (НЛО) авайди түш, абурун проектал Америкадин маҳсус са центр фаддай машғыл я. А централдин къилени са миллиардер ава. Лув гудай тарелкяяр США-ди разведкадин метлебар патал ишлемишшава.

"Аль-Каїда", Бен Laden Америкади майдандиз акуднавайди я лугъузва, вичиз герек хәйи чкайра ишлемишшун патал. Обамадин девирда Бен Laden тергна лугъунни къундарма я. Ам, чинин къалубар дегишарна, къени сагъзама лугъузва.

Россиядик квачир тахсирап, гунағыр кутунин, политика Пентагондин итижар патал я: футфа тваз, са къатда военный рекъериз ийизвай харжийрин къадар артухарзана. Ци и рекъем 735 миллиард долларлариз бара-бар я. Россиядин Китайдин обронадин харжияр санал къячурттани, гъадалайни са шумуд сеферда - газа.

Ихътин шартлара, анжак къуватдиз икрамзавай дүньядада, В.В.Путини вичин Чарче къейднавайвал, "эхиримжи ийсара армия ва флот магъкемарун жигъетдай еке къвалас тухун" лап чарасуз кар хъана. Икл, чи армия ва флот алай аямдин яракъралда таъминарун 3,7 сеферда артухариз алакъанава. Къышунир военный техникадин 300-далайни газа цийи жууреяр агалкъанава. Чи армиядин къудратлувилли бине, гъелбетда, стратегиядин метлебдин ядерный къуватри тешкилэвэр. Авайбулал ихътин цийи 80 ракет алаба хъхъанава. Цин къанакай фидай лутквейрал мад 102 ракет эхцигнава. Абурул цин къанакай фидай, стратегиядин метлеб авай, ракетар алай "Борей" крейсерини къуват хгуза.

Ракетрин 12 поли машғыр "Ярс" комплексдалди яракъламиш хъуувна. Улькведен обронадин бажаралгылувал мягъкемарунихъ реке тунвас касар, се-ренижемарни тымил ава. Россиядин сергъятар тирвал ракетралдик гъужумункай виликамаз хабар гудай радиолокационный майдан (поле) түккүрунхъни зурба метлеб ава. Президентди лагъайвал, СССР ҹкайдалай куулухъ ана еке хъалхъамар арадал атанвай.

Армия, оборона къудраттул хайила, къилелай зар-панд алатнавай ягысузрих галазни утквемдаказ ра-хаз, абуру чкадал ацуқариш жеда. Абуру вил къяды.

Чи халъдьи армиядиз гъамиша къумек гуз хъайди я. Ам мягъкемарун, яракъламишшун патал таъватрин гъайиф садрани атанч. Эхъ, барут гъамиша къурудаказ хвена на къанда, гъавайда лугъузвайди туш.

Яракълы къуватар мягъкемаруналди чи ульквени сада-зи къурх гузвач. Дуньядадин гъалари, США-ди иллаки эхиримжи ийсара тухувдай чуру сиясади мажбурзана чун мукъял, уях, мягъкем хъуниз. СССР, Варшавадин икъар, соцлагер чуккурна, ГДР-дай, Афганистандай чибүр "кат хъуувна". Нетижада империалист ампайриз, НАТО-диз чи улькве, гъам адан армия, гъам экономика лап зайиф хъанвайди акуна. "Къайи дяведа" чеб гъалиб хъанвайди малумарна, гъавиляй СССР-дин гъужъуналлаз Россияни пай-паярдай планар майданда тун. "Сибирь хътин Чехи улькве са государство-дин хъана къанда", лагъанай са шумудра США-дин госсекретарь М.Олбрайта ва масабуру, анин газа къадар девлетра, ресурсра вил тун.

Зайифди гъамиша вирида гатада. Гъавиляй чаз сад-рани зайиф жедай ихтияр ава. Армия къудраттул хъууни чи рүгъ хажжава, гележедихъ инанишишвал, экономика-када са маса хилерани хъсан патахъ дегишишлер хъу-нихъ умудар артухарзана. Гужлу экономика аваиз армия къудратлуди яз хъун газа четин акъваззавайди я.

Дидейрин диде!

Мердали ЖАЛИЛОВ

Зи ихтилат вични диде тир духтурдикай я, заз гъеле мектебда амаз чизвайдакай.

Махачкаладин аялар хадай 1-нумрадин квалин (родомдин) килин духтур, медицинадин илимрингандидат, бажарагыл тешкилатчи, устад пешекар, вафалу юлдаш, руш, свас, диде Земфира Шихсефиевна СЕФИХНОВАДИЗ (гила ГъАЖИЕВА) за Тагырхурун-Къазмайрин юкъван школада тарсар гана, алтатай асиридин 80-йисара. Урс чалай ва литературадай. Са күрүн вахтунда зун ада келзаяв классдин руководителни хъана. Гзаф бажарагыл, чирвилерих ялдай аялар авай, гъакъван хъсан краикин (субботникрик, сиягътирик, суваррин мярекатрик...) кыл кутадай, чипи тешкилдай а мярекатар. Земфира а классдин аялрин башчи хъиз тир...

Иисар, вахтар алтана, гила а чаван ученица чехи колективдин реъбер, лап жавабдар ва гъакъван герек пешедин сагыб, вичин чирвилер ва тежриба датланда хажжазавай алим, неинки республикадин меркезда, гъакъл адалай яргъарани гзаф-буруз, иллаки дидейриз машгъур духтур, акушер-гинеколог я.

Адан устадвилай, пешедиз вафалувилий, гъеиратлувилий хейлин ихтилатар заз жуван хурунны, илимрин кандидат, Дагъустандин халкъдин духтур Азедин Мурадовиц Эсетова авуна. Гъикъ хын, гъамни Земфирадин муаллим я. ДГМИ-да акушер-гинекологиин пешедай чирвилер гайи, гульгульягъя чун раҳазвай родомда адан руководитель ва насыгъатчи хъайи. Вичин са интервьюда З. Гъажиевади Азедин Мурадовичан гъакъиндай лаъдана: "Ам заз институтда тарсар гайи муаллим я. Азедин Мурадович гафуны атлайдай, кар алақайдай, гъилье күр гъар гъи квалил хъайлитланы кылиз акъуддат руковоditель тир. Адан пешекарвилел, инсанвилин ерийрал, ада тухудай пятиминуткайрал чна-духтурри гъеирланвалдай. Гульгульягъя чун ДАССР-дин здравоохраненидин министерстводин кылини акушер-гинекологиине тайинарна".

За и гафар тамамвиледи Земфира Шихсефиевнадиз вичизни хасбур яз гысабзана. Дугъиданни, адан гъилик квай аялар хадай кивал алай аямдин вири истемишуриз жаваб гузтай, дидеяр ва балаяр саламатдиз хъун патал герек вири мумкинвилер авай идарадиз элкъенвена. Ина, гыч тахъйтла, акушерстводинни гинекологияндигъи кафедра кардик квайди гысаба къун кутугнава.

Махсус лабораторияр, технологияр, тадаракар арадал гъун ва кардик кутун алай аямдин шартлара регъятбур туш. "Базардин" шартлари басрух тагузвой са хелни амач.

Къелгъайтла, аялар хунин ва хунын, сагълам неслиар арадал гъунин месслэяр, демографиядин кар алай месслэй-

рикай яз, государстводин лап къакъан мертебайраны датланна вилик кутазва. Амма регионрив а къараар ва къайгъударвал акъван фад-фад агаикъ тийизвайди чи тъар йикъан гъакъикъатди, республикада кылы физый бази вакъирайри хъсандин раижизава. Ихътин шартлара аялар хадай квалинерин пешекарри ва руководстводи гзаф крар-жавабдарвилер чин хивез къачуза. Четинвилер чи дөвирдин инсанар, иллаки дидеяр, гъеле аялдик тахвамаз, сагъсузбур, зайдифбур хъунин, маса шартларих (шайишдин, экологиядин, марифатдин ва маса) галаз алакъалу я. Ятлани, чи республикада, гъа жергедай яз меркездани, аялар хунин къадар къвердавай гзаф жезва. Юкъван гысабдади, чина ваца 500-600-аял къван дуньядал къевзва. Хкатунар-къвердавай тилимил. Гъа са вахтунда, виликрай ерли та-

кур жуъредин азарар малум жезва, гъам дидеяр, гъам духтурар имтигъанра тавза. Инал чун а терефрикай рахазвач.

Дидейринни куърпейрин сагъламвал хуныкай духтурди вичи лугъузва: "Са рахунни алач, духтурвилин кеспи четинди, жавабдарди, секинсузди, акушер-гинекологдин квалилах мадни гзаф жавабдарди я, гъикъ лагъайтла, ада къве касдин - дидединни аялдин сагъламвилин патахъял жаваб гузва..."

Им, дугъиданни, цай гваз гульгульиз калтузгавай хътин кар я. Духтур акушер-гинекологдих секин йикъарни йифер бажаъат жезва. Иллаки йифери "савкъатар" гзаф багъышда. Ихътин мисалар заз жуван ва хейлин мукъва-къилгийрин хизан-раниса шумудра акуна. Аялар хадай йикъар, вахтар хъязавайди туш. Суварарни татиллар, хъультерни гатфарар, йиферни йикъар ина вилив хульзвач. Беденди чехи хъянтай бицекди экю дуньядихъ ялзала.. Духтурар, санитара, сестраяр, гъелбетда, хизанарни абурун къайгъуда гъатзана. Гыч чавуз хъайтлани.

Дидевал хуныз талукъ яз Земфира Шихсефиевнадиз са мярекатдал авур раҳунар зи рикел генани хквэза: "Гъар са дишегълидин-дидедин, папан, сусан, рушан, вахан сагъламвиле гульчувал ая, квачел залан жезвай свас, руш гъил-гъил аваз чадин ФАП-да, я райондин поликлиникада учетда тур, ам мукъвас-мукъвас акушер-гинекологди тайинарнавай вахтара ахтармишиз тваҳ. Азар, синих малум хъанваз хъайтла, тади гъалда ам сагъардай серенжемар къабула. Ибур диде жез гъазурвал ақазвай гъар са дишегълиди рикел хвена ва тамамарна кланзайт крар я..."

Жуван са тебриқда за Земфира Шихсефиевнадиз машгъур Диде Терезадив гекъигнава. За а гафар гилани тикарзава:

Чидач заз еи агалкъунрин эвзэр. Авач гъеле ахътин дузыгъун терезар. Белки, ятла вун чи Лезги Тереза, Зульгъре гъед хъиз, рагъ чинаваз хъульредай...

Ина кухтадай, хкуддай гафар авач. Зи гекъигунрих 8-Мартдин суварин юкъуз иллаки чин дузывал, гъахъулувал ава. Къуй гъамиша чаз икъл акурай чи дидеяр сусар, чи вахарни рушар!

Земфира Шихсефиевнадизни за дидейрин диде лугъунихъ тъя сир ава: дидеяр - хъун, балаяр - хъун!.. Квэз сувар мубаракрай, гъурметлу дидеяр!

Ватандихъ рикI кузвой тават

иллаки "Сувар" ансамблдихъ галаз таниш хъана. Абур манияр туш, умъурдин гъакъикъат я. Са шумудра яб ганатлани, тух хъун мумкин туш. Ихътин эсерле жавагъиррин сагъидихъ галаз таниш тахъун, гунағ яз гысабнай за.

Са сеферда Сулейман-Стальский райондин кыл Нариман Абдулмуталибова дидед чалариз талукъарнавай зурба мярекат тешкилна. Аник устаддиз келнүн конкурсны квай. И конкурсада чи мектебда келзаяв 11 лаътай классодин ученициди иштиракдайвал хъана. Ада чи рикI алай шаир, баркаллу лезги руш С. Керимовадин "Чалакай баллада" поэма хуралай устаддиз келна. И руша квайтI хъанвайбур мягъетарна, гзафбурун вилерал нагъв гъана. И эсер дидед чалан гзаф муаллимри чавай къачунай. Зи гылле авай "Чалакай баллада" ширирн квайтI, сада-садав вугуз, гыляй-гылиз фенай. Жуван хай Ватан, чал, диде клан хъуниз эвер гузвой ихътин эсер гъарса лезгидин рикле гел тадайди я:

Квэз веси хъуй, балаяр,
Заз кимиid я лугъумир,
И дунында дидед чал
Алапехърев вугумир.
ИкI тавуртla, тахъайtla,
Амlyдач чи сузаяр,
Чал квахъайtla, кылел чи
Пара къведа къазаяр.

Поэма гъар са дишегъли дидедин рикле тъяхъдайди хъанва, гыкI лагъайtla ахътин дунышшар чапни гъалтзава эхир.

Чи чехи заридин "Чан дидедин" мани сад лагъай сеферда ван атайла, завай секиндиз яб гуз хъана. Накъвар чеб-чеплай вилерилай алахъзайвай, адан гъар са гафуни беденди зурзун кутазвай. Чан Седакъетт вах, и мани теснифдайла, вун гъар са дишегълидин рикле къекъвенайни?! А мани дишегълийрин гимн хъанва. Гзафбуру ам хуралай чирнава. Гъам квалиахзавай мектебда, гъам мел-межлисда, гъам райондин дидед чаланни литературадин муаллимрин семинардан алай ихътилат и манидикай я. Зун гъавурда ақырвал, эсерди чун вичиз мұттығъарнава. Бес мад идалай зурба бажарагъ жедани?!

2016-йисан декабрдин варз тир. Чи райондин лезги чаланни литературадин муаллимрин семинар Курхурун мектебда кылле фидайвал хъана. Къарагъарнавай тема дидедикай тир: "Вири дунындин бине диде я". И мярекат кыле тухун патал Седакъетт вахакай ва адан яратмишунрикай еке күмек хъана. Ада семинардиз талукъарнавай вичин видео-обращение ракъурнавай. Ана ада муаллимрин вилек чал хъун, вилиди тухун патал ақвазнавай везифайрикай лагъана. Адан хъультуль, назик, ширик сесини квайтI хъанвай муаллимрик ва мұгъманрик еке гьевес кутуна. И семинардан винидихъ тіварар къур эсеррикай чна еке менфят къачунана гурлу капар ягъуналди къабулна.

Седакъет Керимовадин гъар са эсердал генани гегъеншидай ақвазаз жеда. Абур келиз, чирик клан жедай эсерар я. Заз чи играми вах Седакъетахъ чандин сагъавал, къелемдин хивал, адан бажарагъдин дережа мадни хжак хъана кланзава. Къуй, Седакъетт вах, ви манири, лекъери хъиз, Лезгистандал, адай яргъарани лув гурай!

Гүзел МЕЖИДОВА,
Курхурун М.М.Рагымован
Тварунихъ галай I-нумрадин юкъван
мектебдин дидед чаланни литература-
дин муаллим, Дагъустан Республика-
дин лайихъ муллар, РФ-дин просве-
щенидин отличник.

Игит диде - педагог

Гъасангъусейн АБДУЛЖЕЛИЛОВ, Рутул райондин жегылприн “Ватан хъзвайди” тешкилатдин председатель

Рутул район сад-садахъ галаз хатурлу, зегьметдал рикл алай баркаллу инсанралди девлетлу я. Чадин шартлари абур вири четинвилер алудиз вердишарнава.

Зи ихтилат, и райондин Кичерин хъуре хана, чехи хъай, Игит диде, зегьметдин ветеран Чичек Гъажимегъамедовна АБДУЛЖЕЛИЛОВАДИКАИ я. Ам 1947-йисуз гзаф аялар авай хизанды дидедиз хъана. Хурульн колхозчияр тир Гъажимегъамедахъни Айишатахъ 8 велед авай: 5 хва ва 3 руш. Абурукай чехиidi Чичектир. Гъавиляй гъеле аялзамаз дидеди руш къвалин ва хуррун майшатдин гзаф къалахрал желб ийз хъана. Чичек Гъажимегъамедовнадиз зегьмет вуч ятла, гафарай въя, гъакъыкъатда акуна. Дяведилай гъугъунин запан ийсара, вири аялпиз хъиз, гъадазни бес къадар фу-партал жагъизвачир, ятланы ада къил агъузнеч. 1955-йисуз Чичек Кичерал сифтечъан школадиз гъахъна. Ина 5-класс акъалтарна, ада вичин къелнунар райондин централа юкъван школада давамарна.

Ина а вахтара Урсатдин жубреба-журе пиплерай атанвай са десте жегъил рушари муаллимвиле къалахзавай. Чичек Гъажимегъамедовнадин рикелей вичиз Рутула тарсар гайи Лидия Ивановна Айвазовадин, Надежда Петровна Гъусейновадин, Зинаида Ивановна Гъасановадин, Мария Евсеевна

Тылинадин, Людмила Васильевна Нестеровадин, Ираида Ивановна Майсаровадин ва гзаф масабурун хуш къаматар, къилихар, чин пешедиз вафалуван алатзавач. Зун инаниши я, гъабурун таъсиридик кваз Чичек Гъажимегъамедовнадини муаллимвилин пеше хъяна.

1964-йисуз Чичек Гъажимегъамедовна Абдулжелилова Буйнакск шеъзерда кардик квай дишегълийрин педучилищедиз гъахъна. Ана сифтечъан классринг муаллимвилин пешедай чирвилер къачуна. Эхъ, Чичек Гъажимегъамедовна вичин рикле авай эку мураддив агакъна. Училищеда келдайлани, ада гзаф къадар урус муаллимри къумек гана. Студентвилин ийсара адакай ВЛКСМ-дин член ва училищедин жегъилприн арада хъсан тешкилатчи хъана. Жегъилприн гзаф мярекатрин башчи, активный иштиракчи тир. И карди ада гъам муаллимрин, гъам студентрин арада гъурмет ва авторитет гъана.

Лап хъсан къиметралди училище акъалтарна, Чичек Гъажимегъамедовнадин Рутула 1-нумрадин юкъван школада къалахна. Къве ийсалай ам, сифтечъан классринг муаллим яз, хайи хуруръуз хтана. Ина ада саки 15-йисуз зегьмет чулуна.

Хизандин шартлар хъсан хъун патал 1984-йисуз вичин итимдихъ галаз Чичек Гъажимегъамедовна Ростовдин областдиз Егорлыкский райондин къуч хъана. Войновка хъуре ада аялприн бахчада тербичи яз къалахна. Сад-садан гъугъунналаз хъанвай 10 аял къавчел акъалдарун патал Чичек Гъажимегъамедовнадин аялприн бахчадилай гъейри, чадин маларин, къушарин фер-

майрани къалахиз хъана. Эхъ, ина чадин агъалийри и чехи хизандиз вири журедин къумекар гана.

Улкведа алатай асирдин 90-ийсара “перестройкадин” гъерекат башламиш хъайила, чехи хизан мад хайи хуруръуз хтуниз мажбур хъана. Хайи муг виридалайни ширин жеда, гъавая лугъузвайди туш. Ина Чичек Гъажимегъамедовнади сифтечъан классринг муаллим яз вичин къалах давамарна. Ам къени чи хууре лап гъурметлу муаллимрикай ва гъунарлу дидейрикай сад я. Адан тежриба Рутул райондин вири школайра чирзава.

Вичин итим Идрисов Анварбенгъ галазсанал ада 8 хвани 2 руш чехи авуна. Алай вахтунда абурухъ 14 хтул ва са птул хъанва. Вири аялар халисан ватандашар, намуслу, гъератлу дагъвияр хъиз, халъдин лап хъсан адтерлди, гъеччи чехи ва зегьмет вуч ятла чиз, вердишарнава. Рухвайри вирида вузар

Уъмуър - гъерекат

Тъажи Къазиев

Пеше хъядайла, бязибуру чин хизандилай чешне къачуда, бязибуру муаллимилай ва икл мад.

Къе за вичкай съубъетзай кацдиз аял чавалай къвале акурбур тек са муаллимар хъана. Адан диде-буба, пуд вах, къве стха вири муаллимар я. Летафет Эюбовнади вичин рикл алай пеше хъяна, муаллимвал ииз яхъцур ѹис жезва. Махачкъала шеъзердин 18-нумрадин юкъван школадин гъеччи и классринг завуч Ширинбекова Гульзар Советовнадивай за Летафет Эюбовнадин къалахдикай къве гаф лугъун тълабайла, ингъе ада вуч лагънатла:

- Летафет Эюбовнади чи школада 1991-йисалай инихъ къалахзава (1979-йисалай меркездин 37-нумрадин школада къалахна. - Г.К.). Ам дерин чирвилер авай, пешедиз вафалу халисан муаллим я.

Летафет Эюбовнади школада жевзай вири мярекатра иштиракзава. Ачух тарсар тухуза, мастер-классар къалурзава. Вичин классдихъ галаз Цийи ѹисан, 23-февралдин, 8-Мартдин, Гъалибилин суваррин мярекатар, утренникар тешкилзава. Аялрин диде-бубайрихъ галаз сих алаакъяр хъзвава, мукъвал-

мукувал собранияр тухуз, абуруз мярекатриз теклифзава.

Летафет Эюбовнади школадин администрациядин, къалахдин ѹолдашрин, аялрин диде-бубайрин, гъакъни Махачкъала шеъзердин образовандин управленидин патай гъурмет къазанмишнава.

Гъеччи руш Шагънабата 15 ѹиса аваз школа къизилдин медалдадли, Дағъустандин мединститут, гъурунъулай Санкт-Петербургдин медуниверситетда аспирантури агалкъунради күтаянга, медицинадин илимрин кандидатвилин тъвар къачуна. Адан вахтунда Махачкъала да больница неврологиядин отделенидин заведующий яз зегьмет чулагъава.

За Летафет Эюбовнади чи школада 1991-йисалай инихъ къалахзава (1979-йисалай меркездин 37-нумрадин школада къалахна. - Г.К.). Ам дерин чирвилер авай, пешедиз вафалу халисан муаллим я.

Летафет Эюбовнади школада жевзай вири мярекатра иштиракзава. Ачух тарсар тухуза, мастер-классар къалурзава. Вичин классдихъ галаз Цийи ѹисан, 23-февралдин, 8-Мартдин, Гъалибилин суваррин мярекатар, утренникар тешкилзава. Аялрин диде-бубайрихъ галаз сих алаакъяр хъзвава, мукъвал-

вахъ мадни еке агалкъунар хъурай, гъурметлу муаллимрин руш Летафет Эюбовна!

Гъалибилиерихъ виликли

12-13-декабрдиз Сулейман-Стальский райондин Культурадин къвале Дағъустандин къиблепатан (Къаякент, Табасаран, Мегъарамхурун, Докъузпара, Ахчегъ, Рутул, Сулейман-Стальский, Къурагъ, Хив) районрин школайра къалахзавай муаллимринг арада “2018-йисан муаллим” конкурс къиле фена. Конкурсда Мегъарамхурун райондин Советский хърун юкъван школада урус чыланни литературадин тарсар гузай муаллим - МАМЕДГЪУСЕЙНОВА Анжела III дережадин дипломдиз лайихлу хъана ва азад апрелдиз Махачкъала да къиле фидай конкурсдиз теклифнава.

Текст къхъейди ва шикил ягъайди - Сулейман ПАШАЕВ.

Чирвилер къалурна

Рагъидин ЭМИНОВ

8-февралдиз Каспийск шеъзерда “Илими жаванриз тъүн гузва” лишандик кваз республикадин ахтармишунрин къалахринг ва проектрин очный тур къиле фена. Конкурсда Хуруръгрин СОШ-дин аялри хъсан нетижаяр къалурна. “Биология” номинациядай 2-дережадин дипломдади А.Гъажиева къейднава (рэгъбер Р.Демирова). “География” номинациядай школадин ученица К.Демирова 2-дережадин дипломдиз лайихлу хъана (рэгъбер У.Гъажиева). “Химия” номинациядай 3-дережадин Диплом А.Алиевади къазанмишна (рэгъбер Р.Демирова).

Чна Хуруръгрин СОШ-дин муаллимиз ва коллективдиз чухсагъул лугъузва ва илимдин чирвилер къа-

чунин карда къазанмишнавай къакъан агалкъунрай инин аялар тебриказава. Умудлу я хъи, райондин амай школайрин ученикими илимдин чирвилер ашкъидалди къа-чуда, райондин ва республикадин конкурса ва олимпиадайра активвиледи иштиракда.

Жегъил пешекаррин чемпионат

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алай йисан 27-февралдилай 2-марцдали Россиядин Ворлдскилс гьерекатдин сергъятра аваз Дагъустанда жегъил пешекаррин региональный III чемпионат кылине фена. Дагъустан Республикадин Кыилин в Гүкуматдин Администрациядин күмек галаз и чемпионат тешкилайди РД-дин зегъметдин ва яшайишдин рекъяй вилик финин министерство тир. Ам ачхуниз ва агалуниз талукъ шад мянекатар Махачкъалада Дуствилин кыла, акъажунар лагъайтла, Каспийскда (шегъердин аялринин жаңарин спортдин "Энергия" тівар алай школада в "Аяки-Арене" ресторанды), Къизлярда ва Буйнакскада кыла фена.

РИКЕЛ ХХИН: Ворлдскилс-коммерцияндиди тушир гьерекат, адан макъсад лагъайтла, вири дүньяда рабочий пешейрин кесерлувал хажун ва абур вилик тухун я. Гьерекатдин Кыилин везифайрык 25 йисал къведалди яшара авай жегъилар патал пешекарвилин жүзреба-жүзре акъажунар тешкилун ва кыле тухунни ақатзана. Россия официальнидаказ и гьерекатдик 2012-йисан 12-майдилай экечина. Къенин юкъуз дүньядин 79 улквени и гьерекатда иштиракзана. Кыве йисалай са сеферда WorldSkills гьерекатдин дүньядин чемпионат кыле тухузва. Адаз гъакыни "Рабочий пешейрай Олимпиада" лугъузва.

Виророссиядин (WorldSkills Russia) рабочий пешейрин сад лагъай конкурс 2013-йисан гатуз Толятти шөгъерда кыле фена. Адалай иних ўлкведин чемпионатар гъар йисуз тешкилзана. И гьерекатдин машгъурвал, идахъ галаз сад хыз рабочий пешейриз ийизвай итижни йисалай-суз артух жезвайди сир туш. Идан гъакындин 2019-йисуз Казанда дүньядин чемпионат кыле тухунни шағындылазава. Россиядин Президент Владимир Путин рабочий пешейр къачунал, идахъ галаз сад хыз Ворлдскилс гьерекатни вилик тухунал вичин рахунра мукъвалим мукъват фикир желбазава.

Дагъустанда кыле фейи жегъил пешекаррин чемпионат, гъам ам ачхуниз ва агалуниз талукъ шад мянекатрал, гъамни акъажунар жегъилриз тешкилнавай шарттарал гъалтайланы, вини дережада аваз кыле фена. Чемпионат ачхуниз талукъарна, меркезда Дуствилин

кыла кыле тухвай шад мянекат РД-дин вице-премьер Анатолий Къарибова ачхун. Вичин раҳунра ада чемпионатди жегъил пешекаррин вилик еке мумкинвилер ачхундайди ва рабочий пешейр машгъур авуниз екез күмекзавайди къейдна. WorldSkills Russia гьерекатдин акъажунар Дагъустан Республикадин пешекарринин ияннишилледи чин гъунарап къалурзайди, йисалай-суз пешекаррин, абурун ихтиярда авай кратин, терефрин къадарни артух жезвайди алава хъувуна. Чемпионатди неинки рабочий пешейрин кесерлувал хажун, гъакыни ссузар акъалттарнавай жегъилар патал къалахдин рекъяй хажж жедай мумкинвилерни гузвойдал фикир желбана.

Гүзгүнлөй шад мянекатдала Дагъустандин зегъметдин ва яшайишдин рекъяй вилик финин министрдин везифаяр вахтундади тамамарзавайди тир Расул Ибраһимована къенин юкъуз чи Республикадин экономикадихъ виниз тир классдин пешекаррин ва алай аямдин хъсан тадаракар авай идарайрин игтияж авайди къейдна.

Мянекат ачхуниз, гъакл агалуниз талукъарнавай паюнани, шадвилерин сергъятра аваз, иштиракчын мугъманар патал чехи программа къалурна. Икъл, "Дагъустан" ансамблди рабочийрин (дагъвияр слесарар ва дагъви рушар - медсестрая) максус парталар алаз тамамарзайлик тир. Икъл, "Дагъустан" идайлайни гъейри, чемпионатдин хейлин иштиракчыривайчилиз республикадин машгъур карханайра къалахдай чкаяр жағуризни алакъакын. Акъажунра гъаливал къазанмиш жегъилар къалахдади тамамарзайлик и чемпионатдин кыилин макъсаддик ақатзана.

Россиядин Ворлдскилс гьерекатдин Дагъустанда авай координационный центрадин пресс-къулгүлдин руководитель Алай Ханарслановади хабар гайвал, чемпионатдин терефрай акъажунриз тамашидан 5 агъзурдалай винизинсанар атана.

конференц-залда "Дагъустан Республикадин Россиядин WorldSkills гьерекатдин проектар ва программа яр вилик тухун" темадай элкъвеи стодихъ РД-дин образованидин ва илимдин министрдин заместитель Альбина Аруховади доклад авуна. Ада Республикадин чирвилер гудай идарайра талукъ стандартарни къайдаяр (методикаяр) кардик кутунал фикир желбана.

Гүзгүнлөй тамам 3 юкъуз чемпионатдин иштиракчыри чин алакъунар ва устадвал къалурна.

РД-дин зегъметдин ва яшайишдин рекъяй вилик финин министрстводин жегъилар къалахдади тамамарзунин рекъяй "Агалкъун" центрадин директор Шамил Мегъа-

медовахъ галаз кыле фейи сұльбетдай малум хъайвал, чемпионатда вири санлай 27 терефдай-электромонтаждай, заргарвилляй, ресторанриз талукъ сервисдай, керпичкрай цал әтигүнай, әтигүнриз талукъ маса къалахдай, сваркадин технологийрай, компьютерламишнавай (ЧПУ) станокрал токарвилин ва фрезерный къалахдай, гъвчели класстра тарсар гунай, медицинадинни яшайишдин рекъяй гелкъунай ва икъл мад 16 йисалай 22 йисалди яшара авай 150 жегъилди чин устадвал къалурна. Идалайни гъейри, 3 терефдай (мобильная робототехника, управление беспилотными летательными аппаратами, промышленный дизайн) 10-далай 17 йисалди яшара авай жаванризни чин устадвал къалурдай мумкинвал хъана. Чемпионатда Дагъарин улквейдай, гъакыни Астрахандин областдай, Москва, Чебоксары, Симферополь, Йошкар-Ола шегъеррай, Кубандай тир ссузин студентри ва экспертири иштирака.

Республикадин чемпионатда гъаливал къазанмиш жегъилрикай Дагъустан Республикадин хъяналай команда гъазурда. Абураз Кыблепатан Сахалинскда алай йисалавт дагъустиз кыле фидай милли чемпионатдин финалда чин алакъунар къалурдай мумкинвал же-

да. Идалайни гъейри, чемпионатдин хейлин иштиракчыривайчилиз республикадин машгъур карханайра къалахдай чкаяр жағуризни алакъакын. Акъажунра гъаливал къазанмиш жегъилар къалахдади тамамарзайлик и чемпионатдин кыилин макъсаддик ақатзана.

Россиядин Ворлдскилс гьерекатдин Дагъустанда авай координационный центрадин пресс-къулгүлдин руководитель Алай Ханарслановади хабар гайвал, чемпионатдин терефрай акъажунриз тамашидан 5 агъзурдалай винизинсанар атана.

Щийи къайдайралди

Дагъустан Республикадин здравоохраненидин сайтда хабар ганвайвал, алай йисуз чехи яшарин саки 440 агъзур дагъустанвидин (республикадин чехи яшарин агъалийрин 20 процент) диспансеризация кыле тухун пландик ква...

Икъл, азаррин вилик пад къунин серенжемрин сергъятра аваз 345 агъзур касдиз чин сағъламвал ахтармишдай мумкинвал жеда. Азаррин вилик пад къунин серенжемар диспансеризация-дилай ахтармишунрин къадардади ва тухун лазим тир тимил вахтуналди тафаватлу я. Бязи дүшшүшүра азаррин вилик пад къунин талукъ серенжемар (профосмотр) йиса къве сеферда кыле тухун лазим жезва. Гъар са кас патал диспансеризация лагъайтла, пуд йисалай са сеферда тухузва. Икъл лагъай чал я хъы, алай йисуз виридавай и кар (диспансеризация) кыле тухуз тахъунни мумкин я. Амма жуван сағъламвал алай йисуз ахтармиш къанавайбурувой, чеб яшамиш жезвай чакдин поликлиникадиз фена, ана профосмотр кыле тухуз жеда.

РД-дин здравоохраненидин министерстводин кылини тера-певт Мегъамед Абдулаева хабар гайвал, алай йисуз диспансеризация кыле тухун лазим тир гъар са касдиз участковый дуктурри чи эверда. Ада Республикадин вири агъалийриз чин сағъламвалив дикъетдивди эгчүнүз, диспансеризацияди гузувай мумкинвилерикай менфят къачуниз эвер гана.

Къейд авун лазим яхъи, алай йисалай диспансеризация цийи къайдайралди кыле тухузва. Гила онкоскринингдикай активвилледи менфят къачуда-ракдин азаррин бязи жуъреяр лап фадамаиз чирис хъун мумкин кар я, и серенжемдикай менфятни къачуна кланда. Гила маммографиядин ахтармишунар 39-далай 51 йисалди яшара авай вири дишегъильири къве йисалай са сеферда мажбуридаказ кыле тухун герек къведа. Гъакыни ратарин рак дүздалдай акъудунин ахтармишунар мукъват-мукъват тухунин къарап къабулнава. И азар акатунин хаталувал яшар хъуниди артух жезва. Икъл, 49 йисалай алатнавай агъалияр гъар къве йисалай са сеферда ахтармишда.

Вилерин ЭКВ хүй!

Алай йисал 6-марцдиз Махачкъалада офтальмологиядин азарханада республикадин медицинадин профилактикадин (РЦМП), гъакыни сағъламвал худай хейлин маса централы, глаукомадихъ галаз женг чүгвадай Виридуңыздын йикъян сергъятра аваз, ачуу къарларин югъ кыле тухувана. Тываар къунай идарайра гъар са касдиз чин вилерин ишигъдин гъал чирдай ва вилерин дамаррин давление алцумдай, пешекар дуктурин месляттар къаудай мумкинвилер тешкилнавай. Идалайни гъейри, республикадин са къадар школайра глаукома азардин вилик пад къуниз талукъарнавай лекцияя къелна. Ийикъян макъсад агъалияр глаукома арадал гъизвай себебрин ва адап вилик пад къун патал авай дүз рехъ вилерин дамаррин ивидин гъерекат ахтармишун тирдан гъавурда тун я. Адат яз, глаукома яшар 40 йисалай алатайла акатда.

Вири дүньяда алай вахтунда глаукомадик начагъбурун къадар саки 100 миллиондилай алатнава. Икъл, къенин юкъуз дүньяда вилерин ишигъ кважынавай 28 миллион касдикай гъар вад лагъайдан себеб глаукома я.

Республикадин офтальмологиядин азарханадин глаукомадин отделенидин (адан бинедаллаз 2014-йисуз алай вахтунда Дагъустандын здравоохраненидин министрдин везифаяр вахтундади тамамарзайлик Танка Ибраһимован теклифдалди глаукомадин центр ачхун. Къилин категориядин дуктур, "РД-дин здравоохраненидин отличник" АЛИГЪАЖИЕВА Лейла Гамбулатовнадыхъ галаз кыле фейи сульбетдай малум хъайвал, глаукома азардиз талукъ гъалар чи республикада тарифдай хътинбур туш. Дагъустанвияр кар-кардай фидалди дуктурин патав къвезвач. Глаукома газа фендигар азар я. Адахъ сифте вахтунда я тал-квал, я са гъихътин ятчани маса лишанар авач. Акунин нерв миҳиз чүлр хъайила, инсандин ахпа хабар жеда. И чаваз дуктуривай азарлудаз са күмекни гуз жезвач. Гъавийлай азар арадал гъизвай къилин себеб вилерин дамарра ивидин гъерекат (внутриглазное давление) ийгин хъуниз рехъ гана виже къведа. Яшар 40 йисалай алатнавай, хаталувал арадал гъизвай себебар (диабет-бадыхъ, вах-стхадихъ глаукома азар авайла, гипертонияди, шекердин диабетди тади гузайла ва икъл мад) авай къаси 35 йисалай алатайла, ийса садра чин вилерин дамаррин ивидин гъерекат ахтармиш газа фендигар азар я. Ам ийгинди тирди вахтунда чир хъай, гъакыни азарлуда дуктурин вири месляттикайни дарманрикай менфят къачур дүшшүшүра чуруу нетижайрал къведа.

Дин**Закат гуникай**

Са сеферда са касди машгүр суфий Шибилидивай хабар куна: “200 динардин къадарда авай тақатдин закат гъихынди я?”. Шибилиди а касдивай хабар куна: “Жув патал хабар къазвани, тахъайтла, зун патал?”. Суал вугайди тажуб хъана: “Зини ви закатдин арада тафават авани къван?”. Шибилиди жаваб гана: “Эгер закатдин гъакъи вуна гуз хъайтла, 5 динар гун лазим я. Гъакъи за гуз хъайтла, гъа пулдин къадар вири гуда”.

Камаллудан жаваб

Са камаллуди вичин сухтадихъ галаз лұпткведа аваз физвай. Сухтадиз вичин муаллимдиз тъыхынин ятлани камаллу гафар лугъуз ва вич азас бегенмишариз кланзана. Яргъалди фагъум авурдалай кулухъ сухтади лұпткведен клан къалурзана ва лугъузва:

- Исятда чинни кынникын арада авай мензил и кулуунин яцувал къван я.
- Камаллуда азас гъасята жаваб гузва:
- Са сят инлай вилик, кураматдал къекъведайла, гъа и мензилни авачир.

Девлет ва са хұпі яд

Са сеферда Гъарун ар-Рашидан патав машгүр камаллу кас Ибн Саммак атана. Гъаруна вичин девлетдал, гъукумдал лавгъавиледи дамахзана. И вахтунда абуруз яд гъизва. Фейжан къачуна, Гъаруназ са хұпі хъяз клан хъайила, Ибн Саммака хабар къада: “Эй, халиф, эгер цихъ гъарарат яз рекъидай чқадал атайтла ва вавай са хұпі цин эвзода халифатдин са пай тәлабайтла, вун рази жедани?”. Са тимил фикирна, Гъаруна жаваб гана: “Эхъ, рази жеда”.

Гъаруна яд хъвайдалай кулухъ Ибн Саммака адавай хабар къазва: “Эгер хъвайи яд, винел ахъкъат тавуна, хуквада амукъайтла ва вун дири хъувун, цикай азад авун патал халифатдин къвед лагъай пайни тәлабайтла, вун рази жедани?”. Гъаруна мад жаваб гузва: “Гъелбетда, рази жеда”. И ғавуз Ибн Саммака лугъузва: “Гила ви халифатдин къимет малум хъана: са хұпі яд ва ам худ хъувун. Акі ятла, икъван къанихвиледи ам клан хъун лайихлу кар яни!”.

Чи ватанэгълияр - гъар сана**Татарстандин лайихлу дұхтур**

Урусатда, гъакъи къеңепатан ульквейраны жүзеба-жүре жавабдар ківалахар гъакъи сағъивилди кылиз акъудазавай лайихлу лезгияр тімил авач. Халқыдивай дамах ийиз жедай лезгийрикай сад алай вахтунда Къазан шеғъердин медицинадин “Алан Клиник” центрада ківалахзаявай тівар-ван авай колопроктолог, Россиядин колопроктологрин ассоциациядин член, Татарстан Республикадин лайихлу дұхтур **Таждидин Азимович Гъамидов** я.

“Дұхтурди начыг касдин неинки бедендин хирер сағъарун, гъакъи руғьудин азабарни арадай акъудун герек я. Пешекарвиледи эгечүніхъ галаз сад хыз, психологиядин жылжетдай алакъани важиблу я”, - лугъузва Т. Гъамирова.

Таждидин Гъамирова Дагъустандын мединститутда (къенин ДГМА) чирвилер къачуна. Проктологиядин рекъяй 43 иисан тежириба авай хирург алай вахтунда Татарстанда машгүрбуруқай сад я. Ләзги дұхтурдин пешекарвилин, хъсан ерийрин, алакъунрин гъакъиндей адан тівар-цихъ Интернетда хъяззвай алхищдин келимайрини шагындағылазава.

“Лап хъсан пешекар я. Ада са затни фикир тағана тазвач. Герек хъайтла, гила анжах Таждидин Азимовичан патав фида”, - хъяззвица са ағыалиди дұхтурдин гъакъиндей.

“Зи фикирдалди, Таждидин Азимовича гайи меслятар, теклифар менфятлубур я. Дұхтурдин пешекарвал ва ада азарлубурухъ галаз рафтараалазавай тегъер заң бенгениш хъана. Ада вичи ахтармишна, талукъ тир теклифарни гана. Сағърай вич!”, -

хъяззвица Татарстан Республикадин са ағыалиди.

Т.Гъамидов хирургиядин проктологиядин месэлайрай важиблу илимдин 9 ківалахдин автор, Къазан шеғъерда проктологиядин хилен бине эцигайбуракай сад я. Къанни вад иисан къене ада шеғъердин азарханадин проктологиядин хирургиядин отделенидин заведуючийвал авуна. Къазандын проктологиядин күлгүлгүдін кылпин проктолог яз ківалахиз, ада вичин вири чирвилер, тежириба сағъарунин жүре вилик тухуниз баҳшана.

Машгүр ватанэгълидіхъ күй мадни чөхи агалқунар хурай!

да аквазва. Абуру ванер акъудазава ва элкъвена хқведай жавабдин ванер пайда хъхъяла, секиндаказ лув гузва.

Элкъвена хқведай ванерин күмекталди абурувай чин рекъел гъихын затла, тайинариз жезва. Адёт яз, къарьулуври жүзеба-жүре гъашаратар незва, бязи дұшшұшра емишар, балуғ, гъатта ивины тұннан ишлемишшава. Гзафни-гзаф иви тұннан еринда ишлемишшанда яшамиш жезвайбурун пуд жүре ава.

Къаркъулувдин сарап екебур түштәни, гъайванын ва инсандин хамунай тіквенин акъудиз жедай хцибур я. Абуру класуниди пехъивилин азар ақатун мумкин я.

Бязи къаркъулуввар чеб-чипиз яшамиш жеда, мұкубулар лагъайтла, ағзұрралди масабурухъ галаз - къетле. Вични 20-йисалайни гзаф вахтунда яшамиш жезва.

Квездидан?**Къаркъулув**

Къаркъулув чаз малумды ятлани, адахъ авай са бязи къетленвилер вирибуруз чир таҳхунни мумкин я. Ам нек хъвадайбурун жергедик ақатзала. Ихтинбуруқай лув гуз алакъавайди анжах къаркъулув я. Абурун жүзеба-жарылай 1000-далайни гзаф ава. Уяхал йифен вахтунихъ галаз алакъалу я. Къаркъулувриз маңсус эхолокатордин күмекталди мичи чка-

Дұньяды**“Къуватлу Россия патал”**

Алатай киши юкъуз Москвадин “Лужники” майдандал “Къуватлу Россия патал” лишандик кваз Россиядин президентвиле кандидатир Владимир Путинан тереф хүннин митинг къиле фена. Президентди ана къейдна хы, мукъват тир ціуд ийсуз улькведа еке гъалиビルер жеда.

“Чаз чи улькведикай гужлуди, вилик физвайди ва гележедихъ элкъвенвайди ийиз кланзана, гъикъ хы, ина чи ата-бубаяр яшамиш хъана, чун яшамиш жезва ва чи велдерни, хтуларни яшамиш жеда. Абуру бахтлу хъун патал сана вири крат кылиз акъудда. Чалай гъейри и кар мад садани ийидач. Эгер сана и кар авуртла, мукъват тир 10 иис, XXI асир вири чи еке гъалиビルеринди жеда. Гъа икі ийидә сана”, - лагъана В.Путин.

Миргин шараг түкъүнна

Америкадин ахтармишунардайбуру, вичелайни залан, еке шей түкъүннавай, пенек-пенек кхайи мичи хамунин питон дұздал акъудна. “USA Today” чешмеди хабар гузвойвал, илимда ихътин жуъредин дұшшұшын сифете сеферда хъана.

Америкадин Флорида штатдин Коллиер-Семинол паркуна ківалахзаявай биологияз 3,35 метр яргъивал алай гъульяғы жағъана. Малым хъайвал, еке гъульяғыді миригин шараг түкъүнвай. Түкъүннавай жуъевандин заланвилелай гъульяғы къве килограммдин къезил тир.

Алимири дұздал акъудайдалай кулухъ питон миргин шараг экъууч хъийиз алахъана. Алими гысабзаявайвал, эгер гъульяғыдик къалабулук кутун тавнайтла, ада гъайван иливарун давамардай. Иливарунин гъерекат ругуд вацара къван давам жедай.

Мягъкем аппарат

Россияда арадал гъанвай ва агалкъунралди синемишнавай, гъалдай инсан галачиз цин кланай фидай цийи аппарат мягъкемди яз гысабзаява. И гъакъиндай “Хабарар” РИА-диз гъульерин флотдин яракълы къил Владимир Королев-ва ихтилатна.

Адан гафаралди, и аппарат “фидай” ғавуз къун гзаф четин жеда, им саки мумкин кар туш”. И гъакъикъат модель ахтармишунин нетижади къалурнава.

Россиядин военно-промышленный комплексдин пешекарринг советдин векил Виктор Мураховскийди алана хъувурвал, инсан галачиз цин кланай фидай аппарат цийи жуъредин яракърик акатзала.

“Им чи ноу-ха я, гъатта дұньядын маса ульквейрихъ идаз тешпигъ яракъ авач. Асул гысабдай им яракъламиш хъуннин цийи жүре я. Ракетайриз ва лұпткөвейриз акси оборонадын вири тақатар икъван ғавузда малым тир яракърин жуъреяр патал арадал гъанвай. Цийиз арадал гъанвай аппарат кулухъди элкъүрдай заты садаҳынни авач”, - лагъана В.Мураховскийди.

Алатай хемис юкъуз Россиядин Президент В. Путинан Федеральны Собранидиз Чар ракурдайла, улькведа түкъүннавай цийи яракърик ихтилатна. Абурук ракетайрин комплекс “Сармат”, гъалдай кас галачиз цин кланай фидай “Статус-б” аппарат, комплекс “Кинжал”, лазерар ва масабур акатзала.

Дұстагъ ва я жерме авун мүмкин я

“Metro” чешмеди хабар гузвойвал, цин чөхи гъайван тир кит видеодиз къачунай ва адал гъилер алтадунай Калифорниядай тир туристар дұстагъ ва жерме авун мүмкин я.

Америкадин Anchor Charter Boats компаниядін лұпткөве китдиз лап мукъва хъана на лұпткведен къуллугъчири туристриз гъайвандик хладай ихтияр гана. Тібият хъуннин рекъяй пешекарри тестикъарзаявайвал, сияғатдин тешкилатчыри нек хъвадай цин гъайванырив 92 метрдилай мукъва мензилде агатун къадағы ийизвай федеральны къанун чүрнава. Китдивай лұпткведа авай инсан гужлудакас яғызы на тум галтадунади рекъиз жеда.

“Зүн, хъультұлдакас лагъайтла, теспача хъана. Им, гъелбетда, тешкилайбурун таҳсир я. Компаниядиз чир хун лазим я хы, ихътин къайда чурунай ам 25 ағзұр доллардин жерме авун ва я адай гими къакъатун мүмкин я”, - Биологиядин центрдин векил Стив Жонса ағывалатдиз баян гана. Туристриз дұстагъ ва я 10 ағзұр доллардин жерме авун къурхулувал ава.

Цин улакъдин капитан Ричард Торнтона сияғатдин тереф хүннин гафар лагъана: “Чын туристрин патай садрани пис кымет къачурди туш. Китдин “дұствали” акурла, вири шад хъанвай. Гъелбетда, ихътин мүмкинвал умумурда анжах садра къисмет жезвайди я. Рехи китдини, чна хыз, лезет къачуна. Чна са къуналдини къанун чүрнавац”.

Д.Пескован баян

Кремлда гысабзаявайвал, США-ді Россиядиз акси яз малумарнавай санкцияр неинки къанунсузбур, гъакъи вири алемдиз заарар гузвойбурни я. Идан гъакъиндай, РФ-діз акси санкцийрин мүддат артухарунин Вашингтондин къаардиз баян гуналди, Россиядин Президентдин пресс-секретарь Дмитрий Песков журналистриз малумарна.

“И санкцийрик сифте къил чна садрани күтүрди туш, абури чна неинки къве улькведин халқыариз, гъакъи дұньядыз зиян гузвойбур, къанунсузбур яз гысабзая”, - лагъана Д.Пескова.

Кремлдин векилди рикеле хана хы, санкцияр ва абурун мүддат артухарун Кремлдин йикъян месэлайрикай туш.

Чин гъазурайди - Куругъали ФЕРЗАЛИЕВ

Тежрибалубур хжанава

АЗАДДАКАЗ КҮРШАХАР КҮНАЙ
ЕВРОПАДИН ЧЕМПИОНАТ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

КАСПИЙСК 2018

Аллатай гъафтеда Махачкалаада, "Дагъустан" РИА-дин конференц-залда, алай 8-март апреддин эхиризз ва майдин эвэл къиле Каспийскда, Али Алиеван тіварунихъ галай Спортдин вә жөгүлприн дөрөцдә, азаддаказ күршахар күнай къиле фидай Европадин чемпионатдиз гъазурвал акунис талуккы нубатдин пресс-конференция хъана. Анал спортдин зурба серенжем вини дөрөжада аваз къиле тухунин макъсаддалди желбнавай Пятигорскдин госуниверситетдин (ПГУ) "Профи-Соци-Лингва" волонтёррин центрадин пешекаррини иштиракна. Идахъ галаз сад хъиз международный спортдин акъажунлизабур гъазурун патал къиле тухузвяз къалахдикай рахана. Малум хъайивал, республикадилай къеңций желбнавай къуватрин къумекни галаз Махачкалаада, Даггосуниверситетда, къве юкъуз 300-дев агақна инсанар патал абуру семинар практикumar къиле тухвана. Дагъустандин меркездиз абуру РД-дин физический культурадин ва спортын министрводин теклифдалди атанвай.

"Профи-Соци-Лингва" центрадин директордин заместитель Григорий Мхитарьянан гафаралди, абурун командадихъ международный хейлин майданра къазанмиш-

навай еке тежриба ава. Икк, абуру 2012 ва 2014-йисара, талуккы тирвал, Лондонда ва Сочида къиле фейи Олимпиададин къүгъунра, "Формула-1" Гран-При патал Россияда хъайи акъажунура, роботрин Виродуныядин къүгъунра къалахна. Пятигорскдай тир тренеррихъ Дагъустанды къалахунин тежрибани ава: 2015-йисуз абуру Дербентдин 2000 8-март юбилей къиле тухузни къумек гана. Григорий Мхитарьян Европадин чемпионатда къалахдай волонтёрар

раижна. Комиссияди тамам са гъафтеда абурухъ галаз къвалихъ къиле тухвана, абурукк 300 кас 2-турдиз акъатна. Тренингрин къумекдалди абурукк 200-далай виниз волонтёрар хжана. Европадин чемпионат къиле тухун патал 300 кас лазим къвезза, гъавилья амайбурни Чечня ва Кеферпратан Осетия республикайрай хжана хъувун пландик ква. Къеңд авун лазим я хъи, волонтёррин къилин пай дагъустанвияр я. Абурун жергеда Россиядин саки вири регионрай

гъазуруниз талуккы къалахъ бегъерлудаказ къиле фейиди къеңдна. Ада чи республикадилай волонтёррин къалахунин тежриба ава.

Пресс-конференцияд 2018-йисан Европадин чемпионатдин маҳсус корпусдин руководитель Гъамзат Гъамзатова чемпионатдин тешкилчилүүлини комитетдиз волонтёрар хжадай серенжемда иштиракун патал Дагъустандай Россиядин хейлин регионрайни 500-далай виниз арзаяр атанвайди

тибурни ава. Абурукк виридакай санлай раҳайтла, 20-30 процентдихъ "Кавказдин къугъунар" фестивалда, Дербентдин юбилей къеңд авунин мярекатра къалахунин тежриба ава.

Вичин раҳунар Григорий Мхитарьянан волонтёрди гъик къалахун герек ятла, гъадакайни лаҗана.

Эхирдай чи республикадиз атанвай ПГУ-дин маҳсус центрадин пешекарриз чухсағыл малумарна.

Хъсан нетижаяр хъана

АЗАДДАКАЗ КҮРШАХАР КҮН
Хазран Къасумов

Мукъвара Мегъарамдхурые 2003-2004-йисара дидедиз хъайи жаванрин арада азаддаказ күршахар күнай Дагъустан Республикадин къенкъевичивал патал акъажунрин зонадин пай къиле фена. Ана Кыблепатан терриориальный округдин 11 муниципалитетдай атанвай 100-лай виниз спортсменри иштиракна. Абурун арада Сулайман-Стальский райондин жаван 16 спортсменни авай.

Къизгъиндаказ къиле фейи акъажунра чинин заланвиллини категорийдай

Марсел БАБАЕВА (Эминхуър) ва Имам МЕГЬАМЕДОВА (Вини Стап) - 1, Закир Гъажимегъамедова, Адам Гъамзатов (къведни Эминхуър), Садам Абдурагъиманова (Зизик), Алаудин Гъасанова (Агъа Стаприн-Къазмай) - 2, Сулайман БЕЙБАЛАЕВА (Эминхуър), Мадрид Ашурабегова (Вини Стап), Арасхан АРАСХАНОВА, Арсен САДЫКЬОВА (къведни Къасумхуър) 3-чаяр къуна.

Турнирда къенкъевичи чаяр къур спортсменриз медалар, кубокар, грамота таяр гана.

Акъажунра 1 ва 2-чаяр къур спортсменри мукъвара РД-дин къенкъевичивал патал Хасавюрт шеъзерда къиле фидай акъажунра иштиракда.

М.Бабаев гъурметдин пьедесталда 1-чакада

Чапла патахъ галайди - Т.Таивов

Гимишдин медалдин сагыб

БОКС

ЧИ КОРР.

Сатымил вахт идалай вилик Сыктывкар шеъзерда Россиядин жаванрин арада боксдай къенкъечивал къазанмишун патал акъажунар къиле фена.

Дагъустандин боксёрри ана 3 медаль къазанмишна. Абурукк садни чи ватандаш, Каспийск шеъзерда ханыйва чехи хъанвай Тагыр ТАИБОВ я. Тренер Арслан Магъмудован гъилик вердишивилер къачузвяз ам 60 кг-дин заланвал авай спортсменрин арада гимишдин медалдиз лайиху хъана.

Россиядин къенкъечивал патал акъажунра мадни Жамбулат Бижамова (69 кг, тренер - Рашидбек Агъмиров) - къизилдин, Альмад Шамхалова (81 кг, тренер - Мегъамед Мегъамедов) бузырунжыдин медалар къазанмишна.

Лезги хуърер Рухунар

Агъмад МАГЬАМУДОВ

Рухунрин хуър Күре пата дагъдин ценерив гвай Ярки хуърерикай сад я. Ам Сулайман-Стальский райондик акатзава. Рухунрин хуърун тарих ва адан бине эцигай вахт тайин туш. Са бязи делилпиз килигайла, хуър 17 асирдин юкъвара арадиз атун мумкин я.

Яшлу касарин лугунуриз килигна, хуър са шумуд тухумдикай ибаратти: Гъараҷлар, Шамхалар, Мигъядар, Макъар, Самурхаяр, Пепеяр, Бакъашар, Къазияр, Агъмадар. Заз жағай делилпиз аслу яз, Самурхайрин тухум бинелуяр яз акъазва. Гъараҷлар, Шамхалар, Мигъядар (ибур пуд стха) Ахцең райондин Чеперин хуърья, Макъар лаътайта, виликан Къасумхуърин райондин Агъа Макъарин хуърья, Агъмадар Лак райондин Хосрех хуърья атана. Хуърел гъардаз вичин тухумдин тівар эцигиз клан хъана ва гаф гъүжетар, раҳунар арадал атана. Патавай физвай са муммандин и агъвалат акуна ва кардин гъавурда акъур ада лаҗана:

- Хуърун тівар эцигун патал күн арада гаф раҳунар къиле физва, гъакл хъайила за квезд хуърун тіварни "Рахунар" эцигун меслят къалурзава.

Гележегда Раҳунрикай Рухун тівар арадиз атана.

1886-йисуз тухай переписдин делилпиз, а چавуз ина 78 хизан яшамиш жезвай. Ватандин Чехи дяве башламишайла хуърья 87 кас фронтиздына, абурукк 42 кас телефон хъана.

1966-йисуз залзала хъуниди и дередин гаф маса хуърер хъиз, чи хуърни Цийи Макъарал күч хъана.

Магъшур хуърунвийрикай Рухун Алидин, Күре округдин алим-рикай сад Рухунай тир гъурметту Али-әфенди гъажидин тіварар къаз жеда. Рухун Алидин хтул Мегъамедәфендиди Ясная Полянада Н. Толстойн къале къулгүлгүнә. Ам аниз къандиз акъуднай.

Советтин девирда Бабаханов Селима Дагъустандин Огни поселокда шүшье џуурдай заводдин директорвиле, 1973-1981-йисара КПСС-дин Дербент шеъзердин сад лаътай секретарвиле, 1981-йисуз обкомдин са аппаратда отделдин заведующийвиле, ахла республикадин недай-хъвадай шеъэрин промышленностин министрвиле къалахна. Адан гада Бабаханов Мегъамед Юждаг институтдин проектор я. Чи хуърунви Алиев Тегъиди 1939-1950-йисара Сумгait шеъзердин милициядин начальниквиле къалахна. Ам Яру Пайда ордендиз лайиху хъана. Илимдин рекье вичин бажарагъульувал къалурайбурун арадай яз Дагъустандин университетда "Гражданское Право" факультетдин доцент, юридический илимрүн кандидат, Дагъустан Республикадин лайиху юрист тіварцін сагыб - Рустамова (Мегъамедова) Светлана Мавлудовнадин тівар къаз жеда. Къазимегъамедов Рамидин армспордай 2 сеферда дуньядин чемпион хъана.

Алай девирда Рухунрин хуърун жемят маса са шумуд хуърухъ галаз Цийи Макъарал яшамиш жезвай. Рухунрин къульгүнне хуър и дереда авай гаф маса хуърер хъиз, харалайпиз элкъвенва. Хуърухъ рик кузай хуърунвиярни галаз, зун ам арадал хуналаш машъгуль я. Заз кас амачир хуърер арадиз хъведайда умуд кутаз къланзава.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкъала,
Насрутдинов пр., 1 "а"

КЫЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЫЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИЛЬ
М. А. АГЬМЕДОВ
65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРДИН ВЕЗИФАЯР ВАХТУНАЛДИ ТАМАМАРЗАВАЙДИ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАДАНОВА
65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62
КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
А. ГЫАМИДОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзана
Газет алакъадин, информационный технологийрин в массовый коммуникацийрин хиле гүзчилав азунин рекъял Федеральный къулутъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016-йисан 12-декабрдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди түбкүль хъийизва.
Макъалайиз рецензиян гузач в абаэр элъкъена ваххузач. Редакциядин макъалайир авторин фикирарад сад тахъум мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинов пр., 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкан - 15.40

Газет "Издательство" "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан күчө, 6.

Тираж 7326

(Г) - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуря.

(12) - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТИ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г. Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

"Лезги газетдин" амадаг, халис ватанперес, вахтуналди
Дагъустан Республикадин хуърун майишатдин
ва сүрсетдин министрдин везифаляр тамамарзавай
Керимхан Саидагъемедович АБАСОВАЗ:

*Хайи чилел - лезги чилел
Бахтуни экв къукъурана на.*

*Майишатдин хиле къвалах
Генгилерихъ давам*

хъурай!

*Экъу къастар, ниятарни,
Мурадарни тамам хъурай.*

*Мубаракрай хайи югъ ваз,
Шадвилерни бахтар*

хъурай!

Къуй уъмуърдин гъвар са

легъзе

Вун паталди сувар хъурай!

*ВАЗ ХАИИ ЮГЪ МУБА-
РАЗАВАЙ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТ-
ДИН" РЕДАКЦИЯДИН
КОЛЛЕКТИВ.*

"Каспийтеплосервис" ООО-да яргъал йисара
къвалахзавай мастер, "Лезги газетдин" датана амадаг-
валзавай къурагъви хва, хизандин къил, коллективда
гъуьрметлу инсан Ярали МАГЬАМДАЛИЕВАЗ:

*ВИ 60 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ,
РУШ МИЛЕНАДИН З ЙИС
ХТУЛ ТЕБРИЗАВАЙ ВАХ
МАЙРАМ, УЪМУЪРДИН
ЮЛДАШ ЗУМРИЯТ, ВИРИ
МУКЬВА-КЫЛИЯР.*

Премиядиз лайихлу хъана

ЧИ КОРР.

Кавказдин мильтетрин арада "Человек года-2017" халкъдин премиядиз Рутул райондин Киче хуърунви, Хъульдулдин хтул Гъасангъусейн АБДУЛЖЕЛИЛОВ лайихлу хъайивилин шад хабар агакъна. Ада Рутултин юкъван школа - интернатда, Буйнакскдин хуърун майишатдин техникумда къелна. Советрин Армиядин жергейра къуллугъна хтайдалай гъуьрнуз Саратовдин госуниверситетдин тариҳдин ва ахпа ДГУ-дин юридический факультетни къутъягъна.

Ада цудл йисалай виниз Да-
гъустан Республикадин Госсо-
ветдин, ахпа Президентдин Ад-
министрацияда къвалахна. 2010-
йисуз Гъасангъусейназ государ-
стводин тариҳдинни культурадин
ва военный памятникар хуънис,
арадал хууниз килигна маҳсус

Хуъре тариҳдин музей ачух-
нава. Вири күчейра экв тунва.
Ким, къесруяр эцигна, тукъу-
нава, күчейрни къайдадиз гъан-
ва. Адалай вири жемят рази я.

Гъа ихътин крарик гъамиша

къунут кутазвай къегъал хва Гъа-

сангъусейназ анжак баркалла

лугъуз жеда.

Утерянный аттестат об основном общем образовании серии 05 БВ за №0002430, выданный МОУ Кашкентской средней (полной) общеобразовательной школой Хивского района РД в 2010 году на имя РАМАЗАНОВА Магамеда Зумрудиновича, считать недействительным.

Утерянный сертификат на материнский капитал серии МК-5 за №0369440, выданный 19 декабря 2013 году Управлением ОПФР по Республике Дагестан в Сулейман-Стальском районе на имя ПИРВЕРДИЕВОЙ Марьяны Кафлановны, считать недействительным.

"ЛГ"-дин 19-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:
дүзүз ЦАРАРА: Гъижилеглэг Менгена. Риб. Къвед. "Умуд". Литр. Реал. Хват. Лада.

ТИК ЦАРАРА: Къарақъулах. Къудрат. Кел. Гунг. Даллал. Фил. Ери. Гада. Барама.

Лезги чалан форум

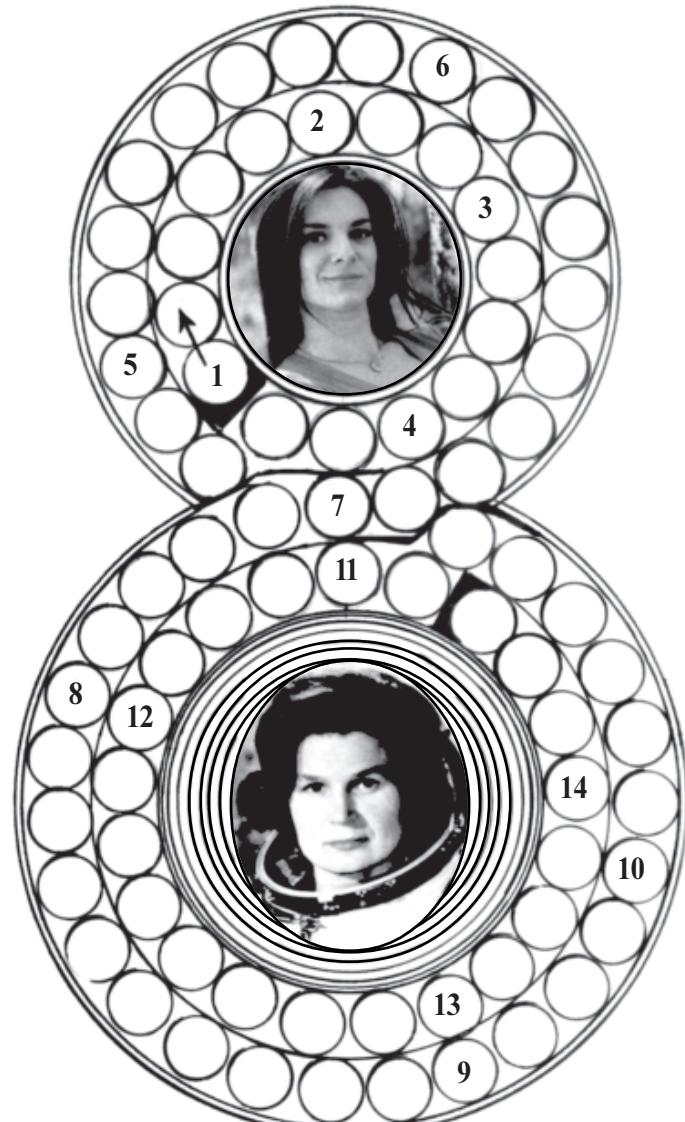
Алай йисан 20-мартдин Махачкъалаада, ДГПУ-дин конференц-запда лезги чалан месэлайриз талукъарнавай форум къиле фида. Мярекатдин оргкомитетдин председатель, профессор Руслан Къадимова къейд авурвал, аллатай йисалай тафаватлу яз, ци форум лезги чалал къиле тухуда. Адан къалахда чи халкъдин машъур векилри - жемиятдин ва илимдин деятели, муаллимри, журналистри, хайи чалал рикл алай ватанпереси иширика.

Оргкомитетди чи хуерьин мектебра къалахзавай мумкинвал авай дидед чалан ва литературадин муаллимизири форумдиз теклифзава. Мярекатдин серъятра ракадай ният авайбурувай виликамаз электронный почтадин yazik-kultura@mail.ru адресдиз чар рекъе тунда я телефондин 8 928-569-93-31 нумрадиз зенгна хабар гун талабазава. Форум сятдин 11-даз башламища.

ОРГКОМИТЕТ

Чайнворт

Тукъурайди - Салигъ ИБРАГИМОВ

1. Дишегълийрин суварик сифте къил кутур немс дишегъли.
2. 1962-1968-йисара шахматрай дульнядин чемпионка хайи Гаприндашилидин тъвар. 3. Ци Къиблепатан Кореяда хъуьтъун Олимпиадада фигурын катанидай чемпионка хайи Загидовадин тъвар.
4. Уъмуърдин юлдаш хъана къланзавай руш. 5. Шикилдиз килиг. 6. Тъвар-ван авай урус шаир-дишегъли. 7. Лезги манидар Маринадин фамилия. 8. Тариҳдин алым "XIX-XX асирия Лезгийрин материальный культура" табдидин автор. 9. Азаб гафунин синоним. 10. Шикилдиз килиг. 11. Итимсуз. 12. Азербайжандин тъвар-ван авай манидар, СССР-дин халкъдин артистка. 13. Лезги балерина Жалиловадин хайи хуър. 14. Лезги манидар Аллагъвердиевадин тъвар.

"Лезги газетдин" редакциядин колективди ДГПУ-дин худграфидин факультетдин муаллим, устад шикилчи, заргар

Сайд-Мегъамед Гъажиев

ръзметдиз финихъ галаз ала-

къалу яз Юзбегова Мафи На-

зировнадиз, вири Эсетовриз,

Халиловриз, Шерифовриз,

ръзметлудан хизандиз ва

багърийриз башсагълугъвал

гуза.

Махачкъалаада яшамиш жезвай Мердали Жалилова, Назлу Шалбузовади, Къурбан Акимова, Арбен Къардаша, абурун хизандри машъур шаир ва публицист

Абдурашид Рашидов

ръзметдиз финихъ галаз ала-

къалу яз адан уъмуърдин юлдаш Таибатаз, хизандри, вири

мукъва-къилийриз башсагъ-

лугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин колективди имидин свас НАЗЛУМ
кечмиш хуунихъ галаз алақъалу яз Майрамадиева Майрамаз, ръзметлудан хизандиз ва вири багърийриз башсагълугъвал гузва.